

REVISIONISME I PLANIFICACIÓ₁

Lev Trotski

9 de gener de 1934

versió catalana feta per Alejo Martínez – alejomp@lycos.es - des de. “Revisionismo y planificación”, en, Escritos, Tomo V, volumen 2, Editorial Pluma, Bogotá, 1976, pp. 291-305.

Estimats camarades:

Sobra dir que aquests darrers dies he estudiat amb molta atenció els periòdics, revistes, actes i lletres que vostès m’enviaren. Gràcies a la bona selecció del material he pogut posar-me al tant, en un lapse de temps relativament breu, de tot el problema i de l’essència de les diferències que han sorgit en l’organització de vostès. El caràcter estrictament principista de la seua discussió, desproveït de tota exageració personal, dóna una impressió molt favorable de l’esperit de la seua organització i del seu nivell moral i polític. Només em resta expressar el sincer desig que en la secció belga es mantinga i enfortisca aquest esperit, i que aquest arribe a ser el que predomine, sense excepció, en totes les nostres seccions.

No pretenc que les consideracions que em dispose a fer sobre el problema en qüestió siguin molt completes. Estic lluny de l’escena on es desenvolupa l’acció. No es pot avaluar només a través dels informes periodístics i els documents, factors tan importants com l’estat d’ànim de les masses: per a això cal sentir el pols de les reunions obreres, cosa que, malauradament, està fora del meu abast. No obstant, en allò tocant a suggeriments generals sobre qüestions de principi, la posició de l’observador de fora gaudeix, potser, de certs avantatges, ja que li permet deixar a banda els detalls i concentrar-se en les qüestions fonamentals.

Anem ara al problema.

En primer lloc (i considere que aquest és el punt central) no veig cap raó que ens obligue a retirar la consigna “Que el Partit Obrer Belga (POB) prenga el poder!”. Per descomptat, quan plantejarem aquesta consigna per primera vegada tots nosaltres érem plenament conscients del caràcter de la socialdemocràcia belga, que no vol lluitar ni sap com fer-ho, que durant moltes dècades fou utilitzada per a que exercís el paper de fre burgès de la locomotora proletària, que tem el poder fora d’una coalició puix necessita els seus aliats burgesos per a rebutjar les exigències dels treballadors.

Sabem tot açò. Però també sabem que tant el règim capitalista de conjunt com la seua maquinària estatal parlamentària han entrat en una etapa d’aguda crisi que comporta la possibilitat de canvis (relativament) ràpids en l’estat d’ànim de

les masses i en les combinacions parlamentàries i governamentals. Si es té en compte que la socialdemocràcia belga i els sindicats reformistes dominen absolutament el proletariat, que la secció belga de la Comintern és absolutament insignificant i el sector revolucionari extremadament dèbil, resulta evident que de tota la situació política es desprèn per al proletariat la idea d'un govern socialdemòcrata.

Ja havíem considerat que l'establiment de tal govern seria indubtablement un pas avant. Per descomptat, no en el sentit que un govern de Vandervelde, de de Man i Cia. siga capaç de exercir cap paper progressiu en el reemplaçament del capitalisme pel socialisme, sinó en el sentit que sota aquestes condicions l'experiència d'un govern socialdemòcrata seria molt important per al desenvolupament revolucionari del proletariat. La consigna de govern socialdemòcrata no es plantejà, doncs, per a una conjuntura excepcional sinó per a un període polític si fa o no fa prolongat. Podríem abandonar aqueixa consigna només si la socialdemocràcia (abans d'arribar al poder) comencés a debilitar-se molt, cedint la seua influència a un partit revolucionari, però, per cert, avui tal perspectiva és purament teòrica. Ni la situació política general ni la relació de forces dins del proletariat permeten retirar la consigna "El poder a la socialdemocràcia!"

El pla de de Man, anomenat en forma ressonant "pla obrer" (seria més correcte anomenar-lo "pla per a enganyar els treballadors"), de cap manera pot fer-nos fer a una banda la consigna política central d'aquest període. El "pla obrer" serà un instrument nou o renovat del conservadorisme democràticoburgès (o inclús semidemocràtic). Però el problema radica en què l'extrema intensitat de la situació, la imminència del perill que amenaça l'existència mateixa de la pròpia socialdemocràcia, l'obliguen a empunyar contra la seua voluntat aqueixa arma de doble tall, per insegura que siga des del punt de vista conservador-democràtic.

L'equilibri dinàmic del sistema capitalista ha desaparegut per a sempre; l'equilibri del sistema parlamentari s'esquerda i s'enfonsa. Finalment (i aquesta és una anella de la mateixa cadena) l'equilibri conservador del reformisme, que es veu obligat a denunciar públicament el règim burgès per tal de salvar-lo, comença a vacil·lar. Aquesta situació sobreïx de grans possibilitats revolucionàries (i també de molts perills). No sols no hem de fer a una banda la consigna "El poder a la socialdemocràcia" sinó que, per contra, hem de donar-li un caràcter molt més combatiu i contundent.

Entre nosaltres no cal dir que aquesta consigna no ha de contenir ni una ombra d'hipocresia, contradiccions, dissimulació de les contradiccions, diplomàcia, confiança explícita o implícita. Deixem-los als socialdemòcrates la mantega i la mel (a l'estil de Spaak). Per a nosaltres ens reservem el vinagre i el pebre.

En el material que m'envien s'expressa l'opinió que a les masses treballadores els és absolutament indiferent el "pla obrer" i estan en general força aixafades;

sota aqueixes condicions la consigna “El poder als socialdemòcrates” només serveix per a crear il·lusions i descoratjar-les posteriorment. Des d’ací m’és impossible fer-me una idea clara de la situació de tots els sectors i grups del proletariat belga; no obstant, accepte plenament la possibilitat de cert esgotament nerviós i certa passivitat en els treballadors. Però, en primer lloc, aquesta situació no és definitiva; és més probable que siga d’expectativa i no de desesperació. Per descomptat, cap de nosaltres creu que el proletariat belga ja no puga lluitar durant els propers anys. Hi ha en ell molta amargor, odi i ressentiment latents que cerquen una sortida. Per tal de salvar-se de la ruïna, la socialdemocràcia necessita un cert moviment dels treballadors. Ha d’espantar la burgesia per a que siga més complaent. Per descomptat, té una por mortal a què aquest moviment la supere. Però tenint en compte l’absoluta insignificança de la Comintern, la debilitat dels grups revolucionaris i la impressió encara viva de l’experiència alemanya, el perill immediat per a la socialdemocràcia prové de la dreta i no de l’esquerra. Sense aquests requisits la consigna “El poder a la socialdemocràcia” no tindria sentit.

Ningú de nosaltres dubta que el pla de de Man i l’agitació que en relació amb ell faça la socialdemocràcia semblaran il·lusions i provocaran decepcions. Però la socialdemocràcia, amb la seua influència sobre el proletariat i el seu pla, el seu congrés de Nadal i la seua agitació, són fets objectius; no podem eliminar-los ni passar-los per alt. El nostre objectiu és doble: primer, explicar als obrers avançats el sentit polític del “pla”, és a dir les maniobres de la socialdemocràcia en totes les seues etapes; segon, demostrar en la pràctica a sectors cada vegada més amplis de treballadors que en la mesura que la burgesia tracta de posar obstacles a la realització del pla nosaltres lluitem colze amb colze amb ells per tal d’ajudar-los a fer l’experiència. Compartim les dificultats de la lluita però no les seues il·lusions. No obstant, la nostra crítica a les il·lusions no ha d’augmentar la passivitat dels obrers fornint-los una pseudo justificació teòrica, sinó que, per contra, ha d’impulsar-los cap avant. Sota aquestes condicions, la inevitable decepció sobre el “pla obrer” no aprofundirà la passivitat sinó, per contra, el gir dels obrers vers una posició revolucionària.

D’ací a uns dies li dedicaré un article especial al pla en si. A causa del caràcter summament urgent d’aquesta lletra, ací em veig obligat a limitar-me a unes poques paraules. En primer lloc, considere incorrecte assimilar el pla a la política econòmica del feixisme. Quan el feixisme (abans de prendre el poder) planteja la consigna de nacionalització com a mitjà de lluita contra el “supercapitalisme”, simplement s’apropia la fraseologia del programa socialista. En el pla de de Man tenim (amb les característiques burgeses de la socialdemocràcia) un programa de capitalisme d’estat que la pròpia socialdemocràcia, no obstant, fa passar com a començament de socialisme i que, realment, pot arribar a ser un començament de socialisme tanmateix i en contra de la socialdemocràcia.

Al meu parer, dins dels límits del programa econòmic (“pla obrer”), hem de plantejar els següents tres punts:

1.- Sobre l’expropiació amb indemnització. Considerant-ho en abstracte, la revolució socialista no exclou totes les formes d’indemnització sobre la propietat capitalista. En un moment determinat Marx expressà que “seria bo pagar-li a aqueixa colla” (els capitalistes). Abans de la Guerra Mundial açò era més o menys possible. Però tenint en compte l’actual pertorbació del sistema econòmic nacional i mundial i l’empobriment de les masses, veiem que la indemnització és una operació ruïnosa que des del primer moment li crearia al nou règim dificultats realment insuperables. Amb les xifres a la mà podem i hem d’explicar-li-ho als treballadors.

2.- Simultàniament amb la consigna d’expropiació sense indemnització hem de plantejar la de control obrer. Malgrat el que diu de Man (veure *Le Mouvement Syndical Belge*, 1933, nº 11, p. 297), la nacionalització i el control obrer no s’exclouen gens ni mica. Inclús si el govern estigués en l’extrema esquerra i ple de bones intencions, estaríem a favor del control obrer sobre la indústria i la circulació; no volem una administració burocràtica sobre la indústria nacionalitzada; exigim la participació directa dels propis treballadors en el control i l’administració a través dels comitès de taller, els sindicats, etcètera. Només d’aquesta manera podem assentar en el terreny econòmic les bases fonamentals de la dictadura proletària.

3.- El pla no diu res específic respecte a la propietat de la terra. Necessitem una consigna per als obrers agrícoles i els camperols més pobres. Dedicaré un paràgraf especial a aquest problema.

Cal considerar ara l’aspecte polític del pla. Respecte d’això sorgeixen naturalment dues qüestions: 1) el mètode de lluita per a la concreció del pla (en especial el problema de la legalitat i la il·legalitat) i 2) l’actitud envers la petita burgesia de la ciutat i el camp.

De Man, en el seu discurs programàtic publicat pel periòdic sindical, rebutja categòricament la lluita revolucionària (vaga general i insurrecció). ¿Pot hom esperar una altra cosa d’aquesta gent? Més enllà de les reserves individuals i els canvis, l’objectiu dels quals és consolar els badocs d’esquerra, la posició oficial del partit continua essent el cretinisme parlamentari. Els principals atacs de la nostra crítica han d’estar dirigits en aquest sentit, no sols contra el partit en el seu conjunt sinó també contra la seua ala esquerra (veure més avall). Aquest aspecte de la qüestió, el dels mètodes de lluita per la nacionalització, s’assenyala amb la mateixa precisió i correcció per ambdues parts en la discussió de vostès, de manera que no cal abundar molt més respecte d’això.

Desitge plantejar només un “petit” punt. ¿Poden aquests senyors pensar seriosament en la lluita revolucionària quan en el fons dels seus cors són... monàrquics? És un gran error creure que a Bèlgica el poder del rei és una

ficció. Per començar, aquesta ficció costa diners i caldria eliminar-la encara que només fóra per consideracions econòmiques. Però aquest no és l'aspecte fonamental de l'assumpte. En les èpoques de crisi social els fantasmes sovint esdevenen carn i os. El rei de Bèlgica, seguint l'exemple del seu col·lega italià, pot exercir el mateix paper que en Alemanya jugà, davant dels nostres propis ulls, Hindenburg, el lacai de Hitler. Una sèrie d'actituds del rei belga en el darrer període assenyalen clarament aquesta tendència. Qui vol lluitar contra el feixisme ha de començar lluitant per la liquidació de la monarquia. No hem de permetre que, al voltant d'aquest problema, la socialdemocràcia utilitze per a ocultar-se tot tipus de martingales i reserves.

Plantejar les qüestions estratègiques i tàctiques de manera revolucionària no significa, no obstant, que la nostra crítica no seguisca també a la socialdemocràcia fins al seu amagatall parlamentari. Les pròximes eleccions es realitzaran tan sols en 1936; fins aqueix moment l'aliança entre els reaccionaris capitalistes i la fam tindrà temps de tallar-li tres vegades el cap a la classe obrera. Hem de plantejar-los, en tota la seua agudesesa, aquest problema als obrers socialdemòcrates. Hi ha una sola manera d'accelerar les eleccions: impedir el funcionament del parlament actual oposant-nos-en obertament, la qual cosa porta a l'obstrucció parlamentària. Cal assenyalar Vandervelde, de Man i Cia., no sols perquè no desenvolupen la lluita extraparlamentària revolucionària sinó, també, perquè la seua activitat parlamentària no serveix per a preparar, possibilitar i concretar el seu propi "pla obrer". També l'obrer socialdemòcrata comú, que encara no ha arribat a la comprensió dels mètodes de la revolució proletària, entendreà clarament les contradiccions i la hipocresia que es plantegen en aquest terreny.

No és menys important el problema de l'actitud envers les classes mitjanes. Seria ximple acusar els reformistes de seguir "el camí del feixisme" perquè volen guanyar-se a la petita burgesia. Nosaltres també volem guanyar-la. Aquesta és una de les condicions essencials per a l'èxit total de la revolució proletària. Però hi ha banyes i banyes, com diu Molière. Un venedor ambulat o un camperol pobre són petit burgesos, però un professor, el comú dels oficials condecorats o dels enginyers també ho són. Hem de triar entre ells. El parlamentarisme capitalista (i no hi ha un altre) condueix a què els Senyors Advocats, Oficials, Periodistes apareguen com els representants diplomats dels famolencs artesans, venedors ambulants, petits oficinistes i camperols semiproletaris. I són advocats, funcionaris i periodistes els parlamentaris d'extracció petitburgesa als que el capital financer porta del nas o simplement suborna.

Quan Vandervelde, de Man i Cia. parlen de guanyar per al "pla" a la petita burgesia, no pensen en les masses sinó en els seus "representants" diplomats, és a dir en els corruptes agents del capital financer. Quan nosaltres parlem de guanyar-nos la petita burgesia pensem en l'alliberament de les masses

explotades i submergides dels seus representants polítics diplomats. La situació desesperada de les masses petitburgeses de la població desborda totalment els vells partits petitburgesos (demòcrates, catòlics i altres). El feixisme ho compregué. No buscà ni busca cap aliança amb els “líders” en fallida de la petita burgesia; aparta les masses de la seua influència, és a dir, realitza a la seua manera i a benefici de la reacció la tasca que els bolxevics portaren a terme a Rússia a benefici de la revolució. Precisament així es planteja ara el problema també a Bèlgica. Els partits petitburgesos, o les ales petitburgeses dels grans partits capitalistes, estan destinats a desaparèixer junt amb el parlamentarisme, el terreny en què ells es mouen. El nus de la qüestió resideix en qui guiarà les masses petitburgeses oprimides i enganyades: el proletariat sota una direcció revolucionària o l’agència feixista del capital financer.

Així com de Man no vol una lluita revolucionària del proletariat i tem aplicar en el parlament una política valenta d’oposició que pugui portar a la lluita revolucionària, tampoc vol i igualment tem una veritable lluita a favor de les masses petitburgeses. Comprèn que en les seues profunditats s’oculten grans reserves de protesta, amargor i odi, que poden transformar-se en passions revolucionàries i perillosos “excessos”, és a dir, girar-se vers la revolució. En canvi, de Man busca aliats parlamentaris, pobres demòcrates, catòlics, parents carnals de la dreta, que el necessiten com a baluard contra els possibles excessos revolucionaris del proletariat. Hem d’assolir que als obrers reformistes, en la seua experiència quotidiana, els quede clar aquest aspecte del problema. Per una estreta aliança del proletariat amb les masses petitburgeses oprimides de la ciutat i del camp, contra la coalició governamental amb els representants i traïdors polítics de la petita burgesia!

Alguns camarades expressen l’opinió que el sol fet que la socialdemocràcia done un pas al front amb el “pla obrer” ha de copsar les classes mitjanes, facilitant-li d’aquesta manera la tasca al feixisme, tenint en compte la passivitat del proletariat. Per descomptat, si el proletariat no lluita el feixisme triomfarà. Però aquest perill no és conseqüència del “pla” sinó de la gran influència de la socialdemocràcia i de la feblesa del partit revolucionari. La no participació de la socialdemocràcia alemanya en el govern burgès li aplanà el camí a Hitler. L’abstenció purament passiva per part de Blum en qualsevol participació en el govern també crearà les condicions per a l’avanç del feixisme. Finalment, l’anunci de l’atac al capital financer sense la corresponent lluita revolucionària de masses accelerarà inevitablement el treball del feixisme belga. El problema, doncs, no és el “pla” sinó el paper traïdor de la socialdemocràcia i el rol fatal de la Comintern. En la mesura en què la situació general, i en especial la sort de la socialdemocràcia alemanya, obliguen la seua germana menor belga a adoptar la política de “nacionalització”, sorgiran noves possibilitats revolucionàries junt amb els vells perills ja plantejats. No veure-ho seria el major dels errors. Hem d’aprendre a colpejar l’enemic amb les seues pròpies armes.

Només si continuem assenyalant-los incansablement als obrers el perill feixista estarem en condicions d'utilitzar les noves possibilitats. Per tal de realitzar qualsevol pla cal preservar i enfortir les organitzacions obreres. En conseqüència, és necessari defensar-les abans que res de les bandes feixistes. Seria la pitjor estupidesa creure que un govern democràtic, fins i tot encapçalat per la socialdemocràcia, podria salvar del feixisme els treballadors amb un decret que prohibisca als feixistes organitzar-se, armar-se, etcètera. Cap mesura policíaca servirà de res si els obrers no aprenen a enfrontar-se als feixistes. L'organització de la defensa proletària, la creació de les milícies obreres és la primera i impostergable tasca. Qui no recolze aquesta consigna i no la porte a la pràctica no mereix el nom de revolucionari proletari.

Queda només per mencionar la nostra actitud envers la socialdemocràcia d'esquerra. No tinc la menor intenció de plantejar ací quelcom definitiu, ja que fins ara no he pogut seguir l'evolució d'aquest grup. Però el que he llegit aquests darrers dies (una sèrie de discursos de Spaak, el seu discurs en el congrés del partit, etcètera) no m'ha produït una impressió favorable.

Quan Spaak vol caracteritzar la relació entre la lluita legal i il·legal cita com a autoritat... Otto Bauer, o siga el teòric de la impotència legal i il·legal. "Digues-me qui són els teus mestres i et diré qui eres." Però deixem l'esfera de la teoria i tornem als problemes polítics concrets.

Spaak ha pres el pla de de Man com a base de la seua campanya i ha votat per a favor d'ell sense cap reserva. Es pot al·legar que Spaak no ha volgut donar-los a Vandervelde i companyia l'oportunitat de provocar una ruptura, de separar del partit la dèbil i encara desorganitzada ala esquerra; s'ha replegat per tal de poder donar millor el salt després. Potser que hagen estat aqueixes les seues intencions, però en política no jutgem per les intencions sinó pels fets. Es pot comprendre l'actitud curiosa de Spaak en la conferència, la seua crida a lluitar amb tota decisió per l'aplicació del pla, les seues declaracions sobre la disciplina, tenint en compte la situació de l'oposició d'esquerra dins del partit. Però Spaak ha fet una mica més: ha expressat la seua confiança moral en Vandervelde i la seua solidaritat política amb de Man, tant respecte als objectius abstractes del pla com als mètodes concrets de lluita.

És especialment inadmissible que Spaak digués que no podem exigir que els dirigents del partit ens diguen quin és el seu pla d'acció, amb quines forces compten, etcètera. Per què no podem? Per raons confidencials? Però si Vandervelde i de Man tenen assumptes confidencials, no és amb els obrers revolucionaris en contra de la burgesia sinó amb els polítics burgesos en contra dels obrers. I ningú exigeix que els assumptes confidencials es facen públics en un congrés! Cal plantejar el pla general de mobilització dels treballadors i les perspectives de lluita. Amb la seua declaració Spaak realment ha ajudat Vandervelde i de Man a no pronunciar-se sobre les qüestions estratègiques més importants. En aquest cas tenim tot el dret de parlar de secrets entre els

dirigents de l'oposició i els de la majoria en contra dels treballadors revolucionaris. El fet que Spaak haja arrossegat també la Jove Guàrdia Socialista al camí de la confiança centrista no fa més que agreujar la seua culpa.

La Federació de Brussel·les ha introduït en el congrés una resolució “d'esquerra” sobre la lluita constitucional i revolucionària. La resolució és molt dèbil, de caràcter legalista i no política, està escrita per un advocat i no per un revolucionari (“si la burgesia viola la Constitució, nosaltres també ho farem...”)

En compte de plantejar obertament el problema de la preparació de la lluita revolucionària, la resolució “d'esquerra” llença una amenaça literària contra la burgesia. Però què ha passat en el congrés? Després de les més nècies declaracions de de Man, qui, com sabem, considera que la lluita revolucionària és un mite pernicios, la Federació de Brussel·les simplement ha retirat la seua moció. No es pot considerar revolucionaris seriosos als que se satisfan tan fàcilment amb declaracions buides i mentideres. I el càstig no ha trigat en arribar. L'endemà, Le Peuple comentà la resolució del congrés en el sentit que el partit s'atindrà estrictament als liniaments constitucionals, és a dir, “lluitarà” dins dels límits que li fixa el capital financer amb la col·laboració del rei, els jutges i la policia. El periòdic de l'esquerra, Action Socialiste, plorà llàgrimes amargues: Per què ahir, tot just ahir, “tots” estaven d'acord amb la resolució de Brussel·les, mentre que avui?... Ridícules lamentacions! “Ahir” s'enganyà els esquerrans perquè retiraren la moció. I “avui” els experts bandits burocràtics li han donat a la malfadada oposició una petita estirada d'orelles S'ho mereixen! Aquests assumptes sempre es manegen així. Però no són més que els rebrots; els fruits vindran després.

Més d'una vegada ha passat que l'oposició socialdemòcrata desenvolupe una crítica summament esquerrana mentre no es veja obligada a fer res. Però quan arriba el moment decisiu (moviment de vagues de masses, amenaça de guerra, perill d'enderrocament d'un govern, etcètera), l'oposició arria immediatament les seues banderes i els obre als enfangats dirigents del partit un nou crèdit de confiança, demostrant així que no és més que una branca del tronc reformista. L'oposició socialista de Bèlgica està passant ara per la seua primera prova seriosa. Ens veiem obligats a dir que de seguida s'ha endinsat per mal camí. Hem de seguir els seus passos atentament i sense prejudicis, sense exagerar en la crítica, sense perdre'ns en xerrades insensates sobre el “socialfeixisme”, però sense fer-nos il·lusions sobre la vertadera qualitat teòrica i de lluita d'aquest grup. Per tal d'ajudar a avançar als millors elements de l'oposició esquerrana cal dir les coses com són.

M'afanye amb aquesta lletra perquè els arribe abans de la conferència del 14 de gener; per això no està molt acabada i l'exposició potser no és molt sistemàtica. Per a concloure, em permet expressar-los la meua sincera convicció que la discussió de vostès acabarà en una harmònica resolució que garantirà la més absoluta unitat d'acció. Tota la situació permet preveure un seriós creixement

de l'organització en el proper període. Si els dirigents de l'oposició socialdemòcrata capitulen per complet, la direcció del sector revolucionari del proletariat recaurà enterament sobre vostès. Si, per contra, l'ala esquerra del partit reformista avança cap al marxisme, trobaren en ells un aliat militant i un pont cap a les masses. Amb una política clara i homogènia tenen plenament garantit l'èxit. Visca la secció belga dels bolxevics leninistes!

¹ “Revisionisme i planificació”, The New International, març de 1945. Lletre dirigida a la secció belga de la Lliga Comunista.